

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG61S0015
โครงการ : แผนงานกลไกหนุนเสริมชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบูรณาการภายใต้อัตลักษณ์วิถีในพื้นที่ภาคใต้
นักวิจัย : นายปรัชญารักษ์ ไชยคช
Email : drkorntat@hotmail.com
ระยะเวลาโครงการ : 1 ปี (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561 – 31 มีนาคม 2562)

แผนงานกลไกหนุนเสริมชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบูรณาการภายใต้อัตลักษณ์วิถีในพื้นที่ภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อติดตามและหนุนเสริมกระบวนการทำงานของชุมชนในปี 2560 ที่ผ่านมา 2) เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพชุมชน และกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์วิถีชาวนาและวิถีที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน 3) เพื่อประสานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในพื้นที่และในระดับจังหวัด 4) เพื่อพัฒนาระบบชี้วัด การประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนใน 4 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม 5) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนาและวิถีที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย เกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา ชุมชนในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนรอบเขื่อนบางลาง จังหวัดยะลา และชุมชนวัดชลธาราสิงห์ จังหวัดนราธิวาส รวมถึงโครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยววิถีชาวนาเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักภายใต้ชื่อ 2 กลุ่มน้ำ (ปากพั่น และทะเลสาบสงขลา) 3 จังหวัด (นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดประชุมกลุ่มย่อย ผลการศึกษา พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยววิถีชาวนาและวิถีอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิประเทศของภาคใต้ประกอบด้วย ภูเขา ทะเล ที่ราบชายเลน ป่าพรุ ซึ่งกล่าวกันว่า “เขา ป่า นา เล” ส่วนวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นเป็นการรวมกันของคนเชื้อสายที่สำคัญ คือ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีน พื้นที่ทำนาของภาคใต้กระจายอยู่ทั้งในฝั่งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน แต่ในปัจจุบันฝั่งอ่าวไทยเป็นพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่าอีกฝั่ง พื้นที่ลุ่มน้ำปากพั่น และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดของพื้นที่ภาคใต้ อาชีพของคนในภาคใต้นอกจากทำนาเป็นทุนเดิมแล้ว การทำสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้ ประมง และอาชีพรับจ้าง ยังเป็นอาชีพหลักอีกด้วย กลไกหนุนเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการพัฒนาศักยภาพทึมนักวิจัยและพื้นที่องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ได้หนุนเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) แนวคิดและกระบวนการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดย 2) สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน 3) แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4) เครื่องมือการศึกษาชุมชนและเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม 5) การค้นหาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6) การจัดทำรายการนำเที่ยว 7) การบริการท่องเที่ยว และ 8) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่และนอกพื้นที่ การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาพื้นที่ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ของชุมชนที่แตกต่างกัน คือ ระดับที่ 1 ชุมชนที่เพิ่งริเริ่มจัดการท่องเที่ยว ระดับที่ 2 การทำงานร่วมกับหน่วยงานทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชน และระดับที่ 3 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่ข้อง

เพื่อผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ผลการศึกษา การพัฒนาระบบชี้วัดเพื่อติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดความยั่งยืนใน 4 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การชี้วัดความสำเร็จของการท่องเที่ยววิถีชาวนาซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนาและวิถีที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การค้นหาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว การบริการท่องเที่ยว และศักยภาพของบุคลากรในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ระยะที่ 2 การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และระยะที่ 3 ชุมชนมีความพร้อมด้านการท่องเที่ยว กล่าวคือ ชุมชนมีความพร้อมทั้งการบริหารจัดการกลุ่ม ทรัพยากรท่องเที่ยว การบริการ และการตลาดตลาด อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมอาชีพที่มีอยู่สู่การพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวนั้น ควรพิจารณาถึงศักยภาพของพื้นที่ และความพร้อมของผู้คนในพื้นที่นั้นเป็นลำดับสำคัญ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การท่องเที่ยววิถีชาวนา, กลไกหนุนเสริม, ทรัพยากรท่องเที่ยวภาคใต้